

OSKAR DAVIČO:

Flora

(NOLIT, 1955)

PRIKAZ DRAŠKA PREDJEPA

Ako se poverovalo da je Davičo svakom svojom novom knjigom u stanju da pokloni još nevidjeno ne postoji posle „Flore“ razlog da se ovo mišljenje opovrigne. Ako se u njoj tražio jedan od vrhova bivšeg i budućeg Daviča onda se još uvek nije smelo zaustaviti u tom nalaženju već i zbog neprenosivoj i nevidjenoj razgraničenih zidova jednog ljubavnog duela. Ako se, najzad, „Flora“ susrela u jednom slučaju sa prolaznikom koji bi htio (od tog trenutka) da je još jednom vidi i ako je i dalje uspela da ostane bez svoje zvučne i toliko odredjene svojine, onda ona nije u mogućnosti da zavoli smirene perspektive niti da sačeka kraj ustanika žile upravljenog smisla.

Traženje uvek zaostaje za pouzdano prijutnim, a izgubljenim odblescima trenutnih prijenjenih. A „Flora“ naglim, neslućenim preuzimanjima sebe, svojom ponekad nekontrolisanom istinotu i bitiše pre i posle, ali uvek ispod te dahtave pripojenosti u kojoj se smenuju stoljeća neprigušenosti sa nezadovoljnom smirenošću.

Organizovana tako spretno da je nemoguće ne poverovati u njenu spontanu uzbudjenost „Flora“ je najmanje uzajamni dnevnik fragmenta zaustavljanja. Ona je i jedan učesnik i jedno između i jedan plebiscit. Lanac pouzdan i sa krajevima u dimu razvijanim. Kovitlac vozova u kojima nijedan od dva putnika ne uspeva da zadrema. Zbirka nezakona propisana „u ime bilja“, jedino u poslednjem ciklusu (a razložno) polifoniju radosnih jauka zamenjuje potpuno indiferentnošću „Kazne“. („Nesložni sklad“ je, pri tome neopredeljeno boravljenje na stanicu belog hleba). Ali ona i tada ume da zahteva, da priznaje, da evocira uzrujanom bozacom početke prestizanja i — još više — da pokaže apsurdnost jednog posle. Sve angažovanjem primetno sužene leksičke niti koja i ovoga puta ide u najsmelije u savremenoj li teraturi našoš.

Zapravo baš u toj bolnoj smeni života i njegovog kraja treba započeti svakovremensko pouzdanje ove knjige. Pomalo jarosni grč iskrenosti vidi više nego što bi želeo da vidi uz bozajan koja je i opredeljenost ne mala:

„... Nisi poštovao ni nebo ni glad, ni svoju mutnu otudjenost sebi, tvom lažnom svedoku napola prisutnom, ali bez zdravo.“

Tada zeleni fenjeri bez kolebaja otkriju božanstvo čovekovog interesovanja za sve susrete sveta, jer susreti su najveće prisnosti njegove — poznato im je. To su i ustalasani znakovi poverenja otkrića, i poneke putanje straha da tajne još mogu da opstanu. Zbog njih se u „Flori“ i uzima lako i poneseno, a jedna golema žedj koja bi htela da je žednija nego što jeste vapi pomalo mrzovljivo, ali ne i nezadovoljno u uzastopnim zamiranjima na nanosima koje vihor bez prekida ruši i izmišlja. Bogatstvo „Flore“ nije sazdan do bi bilo odano štabu svoga ja, ali u trenucima zabrinutosti i boljike produžetka ono ume da bude dovoljno sebi. Samo taj zavedeni pojaz tišine je daleko od opasnosti da bude nehuman. Negde kod zapovednih noći vojnika, negde posle pogreba inertnosti stoji reč čija je rasprostranjenost u svim zglobovima ove poezije:

„Umireš li? ali život Floro, da ga pronesem da ga urijem u otvoreni plik i drugo sve, ma koliko ponori ne bili sazdati po meri snage moje dizalice života, raskvašene majke, ma koliko nastilja trebalo da sebe dosegnem.“

Briga za život oruža neustrašivost i dozvoljava joj da ne zlopamti trenutna ništavila i led (i pre „Leda“ i „Ništavila“). To joj ne smeta da u pretjini verno obećava budućim sumracima bedara; da prosijava snagom prostranom i opravdano egocentrionom:

„I ne bio ja više laku noć nikom
ako burom muškosti ponovo dunule iz matičnjaka
ne obalim sve planine kao vreće kestenja.“

Zaokupljena upiranjem u osvedočeni krug poravnatih nevinosti brižnost prvog plana uspravlja boravak čovekov na okruglom jednom kamenu i štiti ga od neupotrebljive odanosti stidu. Jasno je: pesnik je pristao da bez zajedničkih razloga uspostavi dva velika povratka — poverenje u sigurnost postupka i poverenje u svakidašnju lepotu.

Telesnost nije jedini posao ove knjige. Ona je samo njen položno i istovremeno simbolično obeleženje. Čas u poleglim izmaglicama koje dišu, čas u teškim naleganjima ona uvek zanemaruje i trpljenje i sačešće. Kada ne bukti i ne ratuje Flora jedva može da govori. Ona se tada više obamroštu revoltira, nego što odmara svoj dah. Važno je da zaustavljujući jedno prošlo tetivom ispunjavajućog bola uzukršta i zategne uhodane navike. Od dosade se ponajviše strepi u ovom gejziru svitanja. Neumilata i sa ležišta blaga koje se posve sigurno neće moći iscrpiti ničijim rudarenjem „Flora“ je duhovito, a namerno zaboravila da demonstrira svoj odmor. Nije ga ni čitaocima dozvolila. Uvire jedna reka bučnim i potmučnim kricima u more i podvodenja preseljava se u njega. Njeno novo radjanje, njen oporavak u novoj budnosti tek nailazi. Katarke su položene, a čamci izvučeni na kopno.

Zaboravismo: dve žiže čiji sjaj nije nikopoklonio i posle radosti, posle igre imaju optimizma u noktima. On je utoliko draži, ukoliko se nije poverio nikom. Jar dva sunca mogu samo da maštaju o poveriocima. A ovi su tada izvan njih, dakle i zbog njih.

Inače potukaz „Flore“ i nije mogao da bude obojen rumenilom stida. Zbog ovoga sveta on je preplanuo bokorima uzimanja.

MIODRAG BULATOVIĆ:

DJAVOLI DOLAZE

(NOLIT, 1955)

PRIKAZ MILOVANA DANOJLIĆA

Svet Miodraga Bulatovića koji nagovještava, obradjuje ili samo ovlaš označava njegova prva knjiga, podjednako je postojeći koliko i nepostojeći, istinit koliko i izmišljen, slučajno pronađen koliko i zakonit, životnim putem i unutarnjim sklonostima predodredjen. Međutim, daleko je jasnije nepokolebljivije to da je on pred nama, osvetljen i prisutan, kudikamo sigurniji i smisleniji od naših nastojanja da mu utvrđimo genetičke nijanse, poreklo i pozadinu izrastanja. Ako nas, ipak, morbidna i mračna njegova suština prekomerno kopka, zadovoljimo se odgovorom da je on moraо nastati, da je sve to daleko od bezazlene mašte spisatelja, zadovoljimo se odgovorom da ništa nije slučajno. Ako to nije neka zvanična, ekonomski i ko zna još kakva realnost, onda je to sigurno piščeva realnost, koju, u normalnim uslovima, nemamo prava da merkamo i lekarski opipavamo. Ne bismo imali prava makar mi, koji razumemo i volimo ta „iskriviljavanja“ jednog za mirne ljude prirodнog, razumlјivog, vrlo ovozemaljskog sveta. Skidanje obrazina sa takvog sveta prastara je sklonost svih pisaca, a njome se rukovodio i Bulatović.

Ono što je u Bulatovićevom „slučaju“ najjasnije i, mogli bismo reći, najnedvosmislenije jeste činjenica da se pojavi snažan, nezamagljen, čist i prvorazredan prozni pisac. On je to po očišćenosti i britkosti prozne fraze, po sklonosti za živu akciju, po savladanom dijalogu, po oporosti rodjenog i pravog pripovedanja. Tekst se iz prête u priču osetno brusi i raste do kristalne konciznosti i neposrednosti. Poetičnost je zamjenjena poetskim utiskom koji čitalac stiče nezavisno od bukvalognoga teksta: poetski kvalitet kod Bulatovića je nešto što isparava iz tvrde i čiste prozne, nešto sekundarno, nešto što dogradjujemo mi. Već u prvoj priči (prvoj i po vremenu objavljujućoj i meni najdražoj) on ma-

teriji pristupa sigurno, mesi je i oblikuje sa određenim planom, koji se, obično, obzrajuje neodečikano, na kraju, onda kada smo do maksimuma opterećeni određenim utiskom. Bez mnogo trošenja reči: pravi prozaista. Od sadržaja, od talenta, od potrebe. Uz to, još jedna osobnost: jedini pripovedač u mladoj srpskoj literaturi koji se ozbiljno nametnuo pažnji kritike i publike.

Pose ovi uobičajenih reči koje se mogu odnositi na svaku dobру, vrednu knjigu, tih polufraza koje je vrlo teško izbaci, vratimo se opet na ono što je esencija knjige, na sadržaj. Na taj čudni i vančulni svet. On nikako ne može biti zaobidjen i u najobičnijim razgovoru, svejedno iz kakvog ga ugla posmatrali. Taj svet, to roptanje izgubljenih i obespredmećenih, ti podzemni geniji, promašeni umetnici, bogalji i slikari, te kafane koje se raspadaju od paučine i nesreće ljudskih sudbina, taj svet koji teži za ovekovećenjem, za

A. OPREŠNIK

KOMPOZICIJA S CVETOM

kakvim-takvim neprolaznim dokumentom o sebi u svom kratkom veku — to je upravo ono što čini pisca, bez čega se on ne može ni zamisliti, i bez čega, sigurno, ne bi bilo ni ove vredne knjige. Bulatović je uperio prst na šljam u kome se kretao, na ono što polostoji uprkos svih naočari za sunce i morsku sezonu uprkos svemu zvaničnom i „realno“ poslojećem. Čini mi se da je njegova jedina i bitna namera bila da pokaže nezajažljivu glad svojih dobrih i poremećenih junaka za ovekovećenjem, za pobedom nad prolaznošću. A to je ono što je najlepše i najplemenitije u njegovim pričama. Ta tema nije samo knjiška tema. To je, u najboljem slučaju, suština ljudskog postojanja. Zbog čega ljudi ostavljaju potomstvo, zbog čega, ipak-ipak, umetnici stvaraju, ako ne zbog toga? A pisac je posmatrao onemogućene i ponižene, zgažene i poremećene, bolesne i razdražene, promašene. Mnogo